

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Колєснікова А.О.

студентка,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЖІНОК З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Такі фактори як інвалідність, гендерна нерівність і дискримінація тісно взаємопов'язані. Частина жінок народилися з інвалідністю або отримали її внаслідок впливу факторів-ризиків, пов'язаних з гендерними особливостями, включаючи такі чинники як відсутність доступу до послуг з охорони статевого та репродуктивного здоров'я, насильства та гендерно-упередженого розподілу ресурсів у домогосподарстві. Більш того, жінки з інвалідністю являють собою зовсім неоднорідну групу та часто стикаються з різними формами дискримінації за іншими ознаками, окрім статі та інвалідності. Для того, щоб гендерна рівність та розширення прав і можливостей стали реальністю для всіх жінок, необхідно проаналізувати їх проблеми в усіх сферах розвитку держави, а також у процесах відновлення, безпеки і розбудови миру в Україні.

Дослідження питань, пов'язаних із механізмом правового забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю, в тому числі в межах міжнародного регулювання, стали предметом наукового інтересу таких вчених, як Андрій В.М., Болотіна Н.Б., Іншин М.І., Кравченко М.В., Костюк В.Л., Малуґа Л.Ю., Мельник В.П., Сахарук І.С., Сіньова Л.М., Шумна Л.П. та ін. Однак у зв'язку зі швидкими темпами внесення змін до чинного законодавства, його адаптації до законодавства ЄС, і, як наслідок, зміни механізмів реалізації зазначена тематика потребує подальшого розгляду та аналізу.

Останнім часом суспільство багато уваги приділяє проблемам осіб з інвалідністю. Такий інтерес продиктований тим, що за останнє десятиріччя спостерігається тенденція до збільшення майже вдвічі кількості людей з обмеженими фізичними можливостями. Зокрема, за

даними Всесвітньої організації охорони здоров'я майже у кожній людині протягом її життя виникають тимчасові або постійні порушення, а ті, хто доживуть до старшого віку, можуть відчувати великі труднощі з функціонуванням. За оцінками фахівців у світі приблизно 15% населення має ту чи іншу форму інвалідності [1]. Громадяни з інвалідністю є серед усіх верств населення будь-якого суспільства. Це люди з такими вадами здоров'я, як ураження опорно-рухового апарату та центральної і периферичної нервової системи; психічними захворюваннями та розумовою відсталістю; ураженнями органів слуху та зору; ураженнями внутрішніх органів; онкологічними захворюваннями.

Кількість осіб з особливими потребами постійно зростає, хоча причини і наслідки інвалідності можуть бути різними: зумовленими як неоднаковими соціально-економічними обставинами, так і різним ступенем забезпечення державами добробуту своїх громадян. Нині можна говорити про глобальний характер проблеми інвалідності – в усьому світі ті чи інші можливості обмежено приблизно в кожній десятій людині (650 млн людей), з них майже 470 млн осіб працездатного віку.

Для України проблема соціального захисту інвалідів є особливо значущою у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки інвалідів у загальній структурі населення. Якщо на початку 90-х рр. минулого століття загальна чисельність інвалідів в Україні становила близько 3% усього населення, або 1,5 млн осіб, то в 2008 р. їх чисельність дорівнювала 2,65 млн осіб, у тому числі 122,6 тис. дітей-інвалідів, тобто частка осіб цієї категорії в загальній структурі населення становить 5,3% усього населення, відповідно їх кількість зросла майже в 1,6 рази. Так, збільшення кількості людей з інвалідністю зумовлене суперечливим соціально-економічним розвитком українського суспільства, який знизив рівень життя більшості людей, незадовільним станом системи охорони здоров'я, недостатньою безпекою та охороною праці, низьким рівнем екологічної культури, наявністю різноманітних катаклізмів – природних, екологічних, воєнних, зокрема наслідки Другої світової війни, війн в Афганістані та на інших територіях, Чорнобильської катастрофи.

Україна як соціальна держава, в якій декларується рівність прав і свобод людини незалежно від будь-яких відмінностей, особи з інвалідністю не завжди в повній мірі можуть скористатися своїми конституційними правами в силу існуючих соціальних умов об'єктивного і суб'єктивного характеру, що обмежують активність даної

категорії населення. Рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями є відображенням рівня розвитку суспільства в цілому. Протягом останніх десятиріч у світі відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до осіб з інвалідністю. Основою цих змін є визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів. Якщо раніше їх основу становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині – стан дотримання їх прав. Обов'язком держави і суспільства є забезпечення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, долучення інвалідів до духовного, культурного, спортивного життя.

Слід зазначити, в Україні продовжує діяти модель соціального захисту осіб з інвалідністю, сформована в умовах радянської доби, яка не повною мірою враховує потреби й інтереси таких осіб, де громадськість вважала, що про інвалідів турбується держава, але держава була не в змозі забезпечити належний рівень соціального захисту [2, с. 153]. Політика щодо осіб з інвалідністю інвалідів була переважно пасивною – матеріальна підтримка, державні пенсії, можливість працювати на спеціалізованих підприємствах організацій інвалідів. Особи з обмеженими можливостями були позбавлені доступу до багатьох соціальних благ нарівні зі здоровими людьми. Тому, на думку науковців, сучасний стан вітчизняного законодавства, що регулює соціальний захист вказаних громадян, характеризується як незадовільний, внаслідок його безсистемності, наявності численних підзаконних нормативно-правових актів, які часто всупереч принципу законності в державі, не тільки не відповідають базовим законам в цій сфері, але й звужують обсяг та зміст прав осіб з інвалідністю [3; 4].

На сьогодні жінки з інвалідністю в Україні складають неоднорідну групу. Відмінності між представницями якої полягають не лише у різній ступені тяжкості та різних причинах функціональних порушень – вони відрізняються також за місцем проживання (міська чи сільська місцевість), віком, рівнем освіти, рівнем сімейних обов'язків тощо. Основними проблемами, з якими вони зіштовхуються є доступ до медичних послуг, забезпечення репродуктивного здоров'я, захист від домашнього насильства, низької мобільності через непристосовану інфраструктуру міст, низьку економічну та соціальну активність. Вони

рідко беруть участь в ухваленні рішень на законодавчому та виконавчому рівнях влади.

Акцентуємо увагу, що в Україні не існує державної стратегії щодо забезпечення прав жінок з інвалідністю згідно зі стандартами Конвенції про права інвалідів. Конструктивні заходи з питань реформування соціального захисту осіб з інвалідністю сповільнюються достатньо складним, декларативним і суперечливим законодавством у цій сфері. На думку вчених, сьогодні, на жаль, немає єдиної концепції розвитку соціального захисту осіб з інвалідністю, що пов'язано із відсутністю комплексних, системних підходів до попередження інвалідизації, вирішення проблем інвалідності, ситуативним урахуванням міжнародних соціальних стандартів [4, с. 358]. В державному звіті до Комітету ООН з прав людей з інвалідністю не відстежується розкриття виконання статті 6 Конвенції, яка гарантує жінкам з інвалідністю забезпечення повної та рівної реалізації їх прав. У Державній цільовій програмі «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року не передбачено плану дій щодо реалізації статті 6 Конвенції.

Конституція та законодавство України гарантують забезпечення реалізації прав жінок. У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [5] визначено основні положення щодо правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків. Поряд з тим, усі законодавчо-нормативні акти, які орієнтовані на забезпечення прав жінок, не враховують потреби у забезпеченні та реалізації прав жінок з інвалідністю, які нерідко зазнають дискримінації і не завжди можуть скористатися своїми правами. Особливо це стосується жінок з психічними та розумовими порушеннями, які знаходяться у соціальних закладах опіки та у сім'ях і які зазнають насильства, наруги та жорстокого поведіння, не маючи можливості самостійно відстояти свої права.

На рівні країни не існує державних офіційних даних щодо насильства над жінками з інвалідністю, й це викликає стурбованість громадських організацій, що захищають права людей з інвалідністю. Закон України «Про попередження насильства у сім'ї» [3] не передбачає спеціальних процедур щодо врахування особливостей жінок з інвалідністю. При створенні кризових центрів (вони створюються державними адміністраціями за поданням спеціального уповноваженого органу

виконавчої влади) не враховуються потреби цієї групи населення. Не проводиться просвітницька робота з цих питань.

Існує недостатня поінформованість жінок з інвалідністю щодо питань репродуктивного здоров'я, планування сім'ї, статі та інвалідності. Існуюча державна політика у цій сфері не розглядає цю групу як цільову. Так, Національна Асамблея Інвалідів України відзначає, що для жінок з різними формами інвалідності відсутні професійні психологічні та медичні консультації. Архітектурна недоступність лікарень, неякісні медичні послуги не дають можливості жінкам з інвалідністю користуватися послугами охорони здоров'я на рівні з іншими жінками, реалізувати своє право мати сім'ю, бути матір'ю. Існує недостатня поінформованість медичного персоналу щодо потреб жінок з інвалідністю.

За даними моніторингу, проведеного у 2011 р. громадською організацією «Берегиня», жінки з інвалідністю стикаються зі значними складнощами у сфері охорони здоров'я. 65% жінок з інвалідністю відвідують поліклініку менш ніж один раз на рік; 11% займаються самолікуванням; 13,3% жінок з інвалідністю відзначали некоректну поведінку і висловлювання лікаря на свою адресу; 18,9% лікарів зазначили, що огляд таких жінок викликає у них складнощі, 76% жінок відзначили відсутність ліфту і знаходження кабінету гінеколога вище першого поверху; 100% жінок з інвалідністю не задоволені доступністю медичного обслуговування у своєму районі, місті [5]. Варто зазначити, що в Україні дійсно порушуються права жінок з інвалідністю на охорону здоров'я. Архітектурна недоступність лікарень, неякісні медичні послуги не дають можливості жінкам з інвалідністю користуватися послугами охорони здоров'я на рівні з іншими жінками, реалізувати своє право мати сім'ю, бути матір'ю. Крім того, за даними ЛОМГО «АМІ-СХІД», жінки з втратою зору не мають можливості орієнтуватися у лікарнях без супроводжуючого – не існує елементів доступності для незрячих людей; для жінок з втратою слуху існує велика проблема спілкування з лікарями. Пологові будинки є тотально недоступними – входи, палати, санвузли, відсутність ліфтів [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні відсутня державна політика щодо забезпечення та реалізації прав жінок з інвалідністю, їх включення в життя суспільства. Жінки з інвалідністю зазнають дискримінації на підставі інвалідності та статі, що потребує

посилення їх соціального захисту в забезпечення нормальних умов життєдіяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 93 с.
2. Мельник В. П. Державний соціальний захист осіб з інвалідністю: науково-теоретичний контекст. Соціальне право. 2017. № 1. С. 152-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sopr_2017_1_19
3. Малюга Л.Ю. Соціальний захист в Україні інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС. Навчальний посібник. К.: «Алерта», 2016. 326 с.
4. Мельник В.П. Соціальний захист осіб з інвалідністю: теоретико-правові проблеми: монографія. Навч.-наук. ін-т права ім. І. Малиновського, Нац.ун-т «Остроз. акад.». Київ : Людмила [вид.], 2018. 419 с.
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
6. Малюга Л.Ю. Юридична природа поняття «соціальний захист дітей-інвалідів». Юридичний вісник. 2014. № 1. С. 49-54.
7. Організація Об'єднаних Націй, Конвенція про права осіб з інвалідністю, стаття 4, пункт 1. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/optional-protocol-to-the-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

Колодій Є.М.

студентка,

Науковий керівник: Омарова А.А.

кандидат юридичних наук, асистент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВІД МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА ДО СУЧАСНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Проблема децентралізації влади в Україні завжди займала важливе місце, починаючи з моменту проголошення незалежності. Але особливо ця проблема актуалізувалась у 2014 році у зв'язку з реформою місцевого